

© Ковальський М.П., Ахтемійчук Ю.Т.

ПРО КОНЦЕПЦІЮ ОПТИМІЗАЦІЇ ВИКЛАДАННЯ КЛІНІЧНОЇ АНАТОМІЇ ТА ОПЕРАТИВНОЇ ХІРУРГІЇ У ВИЩІЙ МЕДИЧНІЙ ШКОЛІ УКРАЇНИ (резолуція засідання опорної кафедри топографічної анатомії та оперативної хірургії Національного медичного університету ім. О.О.Богомольця від 10 лютого 2006 року)

За новим навчальним планом підготовки медичних кадрів в Україні, як нібито вимагає того Болонська конвенція, припиняє своє функціонування кафедра топографічної анатомії та оперативної хірургії (з 2006/2007 навчального року). Загальна хірургія, топографічна анатомія та оперативна хірургія мали би стати однією навчальною дисципліною під назвою загальна хірургія з оперативною хірургією та топографічною анатомією. Тобто, на відміну від класичної двоєдиної зароджується вже якась триєдина дисципліна...

З огляду на це, 10 лютого 2006 року всі провідні топографоанатоми України зібралися на засідання опорної кафедри топографічної анатомії та оперативної хірургії Національного медичного університету ім. О.О.Богомольця, де розробили і одностайно ухвалили резолюцію, спрямовану на оптимізацію системи викладання клінічної анатомії та оперативної хірургії у вищій медичній школі нашої держави. Ухвалений документ не суперечить основним принципам Болонської декларації, а, навпаки, враховує задекларовану необхідність збереження національних традицій у вищій медичній освіті та цілком узгоджується зі щойно виданим Указом Президента України № 1694/2005 "Про невідкладні заходи щодо реформування системи охорони здоров'я населення" від 6.12.2005 р. Основні положення резолюції такі:

1. Змінити назву кафедр і дисципліни на всесвітньо визнаний термін – "клінічна анатомія та оперативна хірургія".

2. Відновити систему вертикальних і горизонтальних міждисциплінарних інтеграційних

зв'язків між клінічними дисциплінами і клінічною анатомією з оперативною хірургією шляхом відновлення викладання дисципліни "клінічна анатомія та оперативна хірургія" на 6-7 семестрах одночасно з клінічними дисциплінами.

3. Поновити апробований 160-річним досвідом викладання оптимальний часовий термін оволодіння знаннями і вміннями з "клінічної анатомії та оперативної хірургії" – 120 аудиторними годинами, що, з одного боку, покращить і приведе до міжнародних стандартів підготовку лікарів загальної практики, а з другого – збереже вітчизняний досвід та національні традиції викладання дисципліни.

4. Для студентів медичного факультету, які навчаються за навчальним планом 2002 року, поновити адекватний до обсягу навчального матеріалу і значення дисципліни "клінічна анатомія та оперативна хірургія" підсумковий контроль у формі семестрового іспиту (контроль практичних навичок, тестовий контроль у форматі "Кроку", усна співбесіда).

5. Зважаючи на сучасний стан української системи надання медичної допомоги і підготовки медичних кадрів та враховуючи досвід провідних хірургічних шкіл США і Європи, організувати навчання студентів на кафедрі клінічної анатомії та оперативної хірургії в п'яти напрямках:

- теоретична і практична підготовка на біологічному (трупному) матеріалі, муляжах, фантомах та ін.;

- набуття хірургічних умінь і навичок на експериментальних тваринах;

- підвищення теоретичної і практичної ква-

ліфікації викладачів кафедр клінічної анатомії та оперативної хірургії, інших хірургічних кафедр, лікарів-інтернів, клінічних ординаторів і лікарів хірургічного профілю;

- науково-експериментальні дослідження за допомогою сучасного морфологічного та інструментального лабораторного комплексу;

- розробка і впровадження в хірургічну практику новітніх методів діагностики та лікування.

6. Зміцнити навчальну і наукову базу опорної кафедри Національного медичного університету ім. О.О.Богомольця. Матеріально-технічне й інформаційне забезпечення навчального процесу та експериментально-наукових досліджень кафедр клінічної анатомії та оперативної хірургії привести до сучасного рівня міжнародних стандартів підготовки хірургів і вимог щодо реформування національної системи охорони здоров'я населення відповідно до Указу Президента України від 6.12.2005 р.

Учасники засідання одностайні в тому, що ухвалена концепція оптимізації викладання "клінічної анатомії та оперативної хірургії" адаптує вищу медичну освіту України на засадах Болонського процесу до найкращих та найкорисніших національних традицій вітчизняної медичної школи.

У засіданні опорної кафедри Національного медичного університету ім. О.О.Богомольця взяли участь вчені з усіх регіонів, де функціонують вищі медичні навчальні заклади: проф. Ковальський М.П. (Київ), проф. Вовк Ю.М. (Луганськ), проф. Бурих М.П. (Харків), проф. Дациун І.Г. (Івано-Франківськ), проф. Костюк Г.Я. (Вінниця), проф. Топка Е.Г. (Дніпропетровськ), проф. Семенова Т.В. (Донецьк), проф. Фоміних Т.А. (Сімферополь), проф. Скрипніков М.С. (Полтава), проф. Ахтемійчук Ю.Т. (Чернівці), доц. Десятський В.В. (Одеса), доц. Ільїн В.В. (Суми), доц. Вайнагій О.М. (Ужгород), доц. Рачкевич Л.В. (Львів).

М.П.Ковальський, Ю.Т.Ахтемійчук

© Вовк Ю.М.

УДК 611 (091)

ТОПОГРАФІЧНА АНАТОМІЯ ТА ОПЕРАТИВНА ХІРУРГІЯ В КОНТЕКСТІ БОЛОНСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ

Ю.М.Вовк

Луганський державний медичний університет

Наша країна знаходиться на межі великих змін – на порозі вступу до Європейського союзу. В першу чергу це торкається вищої освіти, наших національних і звичайних університетів та академій. Особливе місце у системі вищої освіти належить медичним навчальним закладам, які перебувають в окремих спеціалізованих умовах, враховуючи багаторічні національні традиції, особливості формування і становлення наукових шкіл та центрів, базування клінічних кафедр у місцевих лікарнях, диспансерах, поліклініках тощо. Є ще одна проблема – різниця у навчальній програмі підготовки лікарів на медичних факультетах європейських універси-

тетів та наших медичних освітянських закладів. Існує викладання різних курсів, циклів, не має ідентичності навчальних розділів багатьох кафедр (наприклад, загальної хірургії, пропедевтики дитячих хвороб, факультетської та госпітальної хірургії та багато інших). За новим навчальним планом МОЗ України (Київ, 2005), повністю ліквідована така дисципліна, як оперативна хірургія з топографічною анатомією.

Нині на порядку денному тільки одне – кредитно-модульна система, скорочення педагогічного часу на університетський навчальний процес, збільшення часу на самопідготовку студентів. Особливо гостро стоїть питання про по-

дальше існування кафедри оперативної хірургії та топографічної анатомії у вищих медичних закладах України.

Топографія у перекладі з грецької мови означає: "topos" – місце і "grapho" – пишу. Топографічна анатомія вивчає взаємне розташування тканин та органів, пошарову будову ділянок, анатомо-фізіологічні зв'язки; топографічна анатомія є прикладною наукою, яка об'єднує теорію і практику медицини.

Як писав професор С.М.Деліцин: "Топографическая анатомия морфологические части стремится соединить воедино и создать из них одну целую картину данной области. Она идет путем синтеза, путем трудным, но зато более увлекательным".

Оперативна хірургія – вчення про закони і техніку виконання хірургічних втручань. Вона включає вивчення хірургічного інструментарію, правил їх застосування, мануальної техніки всіх основних операцій, їх етапів, лікувальних і діагностичних маніпуляцій. Все це викладається та засвоюється на трупах людей (у секційних навчальних залах), живих тваринах (в операційних блоках).

Таким чином, топографічна анатомія та оперативна хірургія є двоєдиною медичною дисципліною, яка детально вивчає пошарову структуру ділянок, органів та порожнин тіла людини, на основі яких анатомо-фізіологічно об'рунтовуються доступи, техніка, особливості виконання оперативних втручань. У системі підготовки лікаря, особливо хірургічного профілю, топографічній анатомії та оперативній хірургії належить надзвичайно важливе місце, оскільки дисципліна є базою для переходу від теоретичної (загальнобіологічної і анатомічної) підготовки студентів до практичного (клінічного) застосування набутих знань. Тільки топографічна анатомія дає цілісне уявлення про будову тіла людини, пошарового розташування тканин, судинно-нервових утворень, взаємовідношення між органами (їх голотопію, синтопію та скелетотопію). На цій основі можливі правильні та об'рунтовані хірургічні розрізи, доступи, різні оперативні прийоми тощо. У сучасному розумінні топографічна анатомія з оперативною хірургією є прикладною наукою, яка розглядає численні особливості будови організму людини, здійснює зв'язок органів і систем по ділянках з однією важливою метою – виконання різних

операцій без шкоди для людини (пацієнта). Це є класичною клінічною, хірургічною або прикладною анатомією (за Пироговим).

Яка ще інша кафедра може навчати студентів виконувати своїми руками розрізи шкіри, тканин, накладати шви, зав'язувати вузли? Ні, "давайте скоріше перейдемо" до Європейського рівня підготовки лікаря, а саме – стояти в операційній і дивитися, що робить хірург. Після закінчення університету стажуватися ще 5-6 років, працюючи клінічним ординатором або помічником лікаря-хірурга. Хіба в цьому прогрес?

Справді, таких кафедр у Європі та Америці немає! Бо Пирогов Микола Іванович народився у нас. Він перший почав викладати курс теоретичної хірургії з хірургічною анатомією. При медико-хірургічній академії у Санкт-Петербурзі заснував анатомічний інститут, де на трупах людей виконували препарування ділянок і органів та оперативні втручання: доступи до судин і нервів, накладання швів, ампутації кінцівок, операції на органах. Хіба це погано?

Хочу висловити свою думку і згоду з багатьма професорами, завідувачами наших кафедр, особливо Г.М.Топоровим та М.П.Бурих (м. Харків) стосовно назви кафедри. За кордоном на медичних факультетах викладається клінічна анатомія, існують асоціації клінічних анатомів Росії, Білорусі, США, Канади, Великобританії, Європи. При кафедрі хірургії вивчають інструменти, виконують прості навички (розрізи, перев'язування судин, зав'язування хірургічних вузлів) у спеціальних навчальних кімнатах, але не зрозумію – на чому або на кому? Вся клінічна анатомія та основи хірургії вивчаються тільки на таблицях, модерних розкладних моделях та муляжах тіла людини та органів. Хіба це правильно? У зв'язку з цим пропоную змінити назву нашої дисципліни на "клінічну анатомію та основи хірургії" або "клінічну анатомію та технології операцій". Навчання повинно бути на III та IV курсах, обов'язкові два модулі з клінічної анатомії – топографо-анатомічне об'рунтування оперативних втручань та оперативна хірургія – основи мануальних навичок. Це все повинно викладатися тільки на спеціальній кафедрі – кафедрі оперативної хірургії та топографічної анатомії, де студенти мають змогу самостійно виконувати навчальні операції.

У нашій країні та країнах СНД кафедри

оперативної хірургії та топографічної анатомії існують вже майже 150 років. Накопичений великий досвід, створилися наукові школи, сформовані теоретичні та практичні основи викладання цієї дисципліни. Історію кафедр оперативної хірургії та топографічної анатомії, їх наукових шкіл творила плеяда великих вчених як Росії (В.А.Дяконов, А.В.Вишневський, М.М.Бурденко, П.А.Герцен, В.М.Шевкуненко, Г.С.Островерхов, В.В.Кованов, Ю.М.Лопухін), так і України (В.А.Каравасв, Ю.К.Шимановський, К.І.Кульчицький та багато інших). Хіба все необхідно зруйнувати?

У зв'язку з цим пропоную: 1. Зберегти у вищих медичних закладах України кафедри оперативної хірургії та топографічної анатомії, відновити у навчальному плані у повному обсязі лекції та практичні заняття, необхідні заліки та іспит (на III та IV курсах). 2. Переіменувати кафедри оперативної хірургії та топографічної анатомії на кафедри клінічної анатомії та оперативної хірургії (як це зроблено в Росії). 3. Створити Українське товариство (асоціацію) клінічних анатомів. 4. Відновити курс клінічної

анатомії та оперативної хірургії на VI курсі (відкрити субординатуру для майбутніх фахівців хірургічного профілю). 5. Розширити навчальну програму з оперативної хірургії та топографічної анатомії на факультеті післядипломної освіти для інтернів хірургічного профілю, а також для комплексної підготовки сімейних лікарів, лікарів для сільської місцевості тощо. 6. Включити клінічну анатомію та оперативну хірургію у плани підготовки аспірантів, магістрантів та клінічних ординаторів.

До речі, два роки тому про це йшлося на Всеукраїнській науковій конференції "Актуальні питання клінічної анатомії та оперативної хірургії" (Чернівці, 2004), на якій ухвалена відповідна резолюція. Проте наша Україна й досі пасе задніх.

Ще раз звертаємося до МОЗ України та МОН України з проханням негайно розглянути це питання і прийняти виважене рішення. Наполягаю, що вітчизняна вища медична освіта найкраща у світі, тому не варто спотворювати її сліпим копіюванням так званих європейських стандартів.

Надійшла в редакцію 22.02.2006 р.